

**ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State Humanitarian University
Department of wind and percussion instruments of RSHU**

**THE HISTORY OF FORMATION
AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF WIND MUSIC
IN THE CONTEXT OF NATIONAL CULTURE
OF UKRAINE
AND ABROAD COUNTRIES**

The collection of scientific works

Vol. 12

**Rivne
2020**

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра духових та ударних інструментів РДГУ**

**ІСТОРИЯ СТАНОВЛЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

Збірник наукових праць

Випуск 12

**м. Рівне
2020**

УДК 788 : 008(063)

I-90

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації *серія KB № 19865-9665 P***Збірник наукових праць видається з 2006 року.***Друкуються за ухвалою Вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 3 від 28 травня 2020 р.)***Редакційна колегія:****Цюлюпа С.Д.**, заслужений діяч мистецтв України, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, **голова редакційної колегії;****Палаженко О.П.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, **відповідальний секретар;****Карпак А.Я.**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Львів;**Качмарчик В.П.**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Київ;**Рада Славінська**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Пловдив, Болгарія;**Стоян Караіванов**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Пловдив, Болгарія;**Пьотр Лято**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Краків, Польща;**Кшиштоф Камінський**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Лодзь, Польща;**Скороходов В.П.**, доктор культурології, професор, м. Мінськ, Республіка Білорусь;**Леонов В.А.**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Ростов-на-Дону, РФ;**Круль П.Ф.**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Івано-Франківськ;**Сверлюк Я.В.**, доктор педагогічних наук, професор, м. Рівне;**Вовк Р.А.**, кандидат мистецтвознавства, професор, м. Київ;**Громченко В.В.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Дніпро;**Кушнірук О.П.**, кандидат мистецтвознавства, старший науковий співробітник НАН України, м. Київ;**Гишка І.С.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Львів;**Овчар О.П.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Харків;**Цюлюпа Н.Л.** кандидат педагогічних наук, доцент, м. Рівне;**Яковчук Н.Д.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Київ;**Яковчук О.М.**, заслужений діяч мистецтв України, професор, м. Київ.**Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя.** Збірник наукових праць. Випуск 12 / Упорядник С.Д.Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2020. – 182 с.

ISSN 2522-1590 (Online)

ISSN 2522-1582 (Print)

У збірнику містяться результати наукових досліджень у жанрі духової музики, поєднані різні підходи дослідників до розкриття питань з історії виконавства на духових інструментах, створення духових оркестрів та перспективи їх розвитку, а також з методики викладання гри на музичних інструментах.

Подана проблематика, наукові статті містять корисну інформацію для викладачів, студентів, магістрантів, аспірантів та докторантів мистецьких закладів вищої освіти і широкого кола шанувальників жанру духової музики.

The collection contains the results of research in the genre of wind music, combines different approaches of researchers to disclose the issues of history performance on wind instruments, creation of brass bands and prospects for their development, as well as teaching the methodic of performance on musical instruments. Submitted problematics and scientific articles contain useful information for teachers, students, undergraduates, graduate students and doctoral students of art universities, as well as for a wide range of fans of the brass music genre.

УДК 788 : 008 (063)

**Збірник індексується в міжнародних науково-метричних базах
Google Scholar та Academic Resource Index Research Bib.***За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідають автори статей.**Погляди авторів можуть не збігатися з позицією редакційної колегії.*

З М І С Т*Історія духового музично-виконавського мистецтва*

Вовк Р.А. Тростина кларнета (підточування та обігрування)	7
Кушнірук О.П. Роль групи духових інструментів у смислоутворенні форми інструментальних концертів О. Яковчука	15
Овчар О.П. Життєпис і творчий портрет В.О. Богданова – фундатора духової музичної історії України	20
Леонов В.А. Музыкальный слух и сольфеджио	26
Круль П.Ф. Національна музична регіоналістика: інструментознавчий аспект	30
Цюлюпа С.Д. Стан та перспективи розвитку духової музики на Рівненщині	32
Гишка І.С. Алгоритм формування теситурної зони відносного комфорту трубача сьогодення	45
Piotr Lato. Aspects of musical technique and interpretation in Mieczysław Weinberg's Sonata for clarinet and piano op. 28 and Concerto for clarinet and string orchestra op. 104	51
Слупський В.В. Твори Й. Пецеля для ансамблю мідних духових інструментів у контексті німецької традиції XVII ст.	55
Старко В.Г. До річниці вшанування пам'яті В.М. Апатського – відомого вченого, митця, очільника української фаготової школи	60
Закопець Л.М. Історичні аспекти становлення Львівської гобойової школи в контексті мистецьких традицій Європи	64
Гундер П.М., Курілець Я.Б. Циклова комісія "Духові та ударні інструменти" Івано-Франківського музичного училища імені Д. Січинського та їх творчі кроки	68
Віятник М.Ф. Історія становлення, розвитку та творчої діяльності Тернопільського муніципального духового оркестру "Оркестра Волі" (до 30-річчя створення колективу)	79
Зіза О.О. Реалізація компетентнісного підходу до формування мисленнєвої діяльності підлітків у процесі музичного навчання	83
Сіончук О.В. Використання виконавських традицій духових оркестрів у розвитку джазового мистецтва	86
Жуковський А.Я. Становлення та функціонування класу кларнета у Рівненській дитячій музичній школі №1 імені М. В. Лисенка	90
Димченко С.С., Димченко К.С. Відділ духових та ударних інструментів Рівненської ДМШ № 2: історія та сучасність	93
Кирилишен Г.В. Історична хроніка духової інструментальної музики на Тульчинщині XVIII – поч. XXI століть	97

Гайдабура О.Д. Джазово-академічний напрямок естрадно-інструментального жанру	102
Поліщук І.П. Педагогічна концепція виконавської школи гри на трубі Григорія Белінського	105
Маругіна О.О. Значущість реконструкцій моделей поперечної флейти у Німеччині XVIII–XIX століть.....	108
Даюк Ж.Ю., Висоцький Е.В. Культурно-просвітницька діяльність відділу духових та ударних інструментів Терехівського коледжу культури і мистецтв	113
<i>Педагогіка та методика духового музичного мистецтва</i>	
Карп'як А.Я. Флейтове мистецтво та методичні школи.....	117
Скороходов В.П. Смысловые и содержательные особенности исполнения каденций времен барокко и венского классицизма	123
Громченко В.В. Індивідуально-практична своєрідність предмета "Методика викладання фахових дисциплін та педагогічний репертуар"	127
Горбаль Я.М. Педагогічна діяльність Миколи Колесси в контексті становлення львівської диригентської школи.....	130
Концевич О.Ю. Виконавство на трубі у сучасній парадигмі фахової методики.....	134
Цюлюпа Н.Л., Кісюк В.П. Інтонаційність військової музики, як акустичний феномен	141
Палаженко О.П., Стеліга І.М. Специфіка музично-педагогічної діяльності керівника ансамблевого колективу	145
Коробейников В.О. Специфіка формування музичного смаку у дітей молодшого шкільного віку на уроках музики	148
Пастушок Т.В. Педагогічні умови формування комунікативних здібностей майбутнього керівника оркестрового колективу	151
Марценюк Г.П. Проблеми функціонального камерного ансамблю тромбонів	154
Голобородов Д.Ю. Використання індивідуального підходу в молодших інструментальних класах початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів.....	161
Відомості про авторів	167
Презентація сучасних наукових, навчально-методичних та нотних видань духовиками України та зарубіжжя	170

УДК 785.036.9:782.9

ORCID 0000-0002-0500-7194

*Гайдабура О.Д.,
м. Рівне*

ДЖАЗОВО-АКАДЕМІЧНИЙ НАПРЯМОК ЕСТРАДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО ЖАНРУ

Анотація. Перспективи розвитку естрадно-інструментального жанру, як явище культури, пов'язані з його здібністю бути музичним еквівалентом сучасного життя, активно взаємодіяти з іншими музичними жанрами. Естрадно-джазовий жанр – складне багато аспектне, внутрішньо-суперечливе явище культури, формування якої тісно пов'язане соціальним середовищем, відбулось у другій половині ХХ ст., в період істотних зрушень у сфері соціальних відносин, в тому числі етичних норм та уявлень, що зумовили відповідні зміни в соціальній психології. Як явище музичного життя, цей жанр заслуговує на різнопланове дослідження та осмислення істориками, соціологами, теоретиками та істориками культури.

Ключові слова: естрадно-джазовий оркестр, диригент, репертуар, композитори.

Annotation. Perspectives on the development of the instrumental genre, as a phenomenon of culture, related of its ability to be the musical equivalent of modern life, to actively interact with other musical genres. The pop-jazz genre is a complex multidimensional, internally contradictory phenomenon of culture, the formation of which is closely related to the social environment, occurred in the second half of the twentieth century. Caused the corresponding changes in social psychology. As a phenomenon of musical life, this genre deserves diverse research and reflection by historians, sociologists, theorists, and cultural historians. Deepening of national artistic traditions on the basis of effective relations of regional performing schools, direction of activity of national musicians on preservation of continuity in the field of scientific and methodological knowledge of pedagogy and wide introduction of the latest achievements of musical art.

Key words: jazz orchestra, conductor, repertoire, composers.

Мета. Поглиблення національних мистецьких традицій на основі дієвих взаємин регіональних виконавських шкіл, педагогіки та широкого впровадження новітніх досягнень музичного мистецтва.

Відомо що перші джазові оркестри в Україні функціонували з середини 20-х – початку 30-х років. Так у 1924 році було створено перший український джазовий ансамбль у Харкові під керівництвом Юлія Мейтуса – студента Музично-драматичного інституту та завідувача музичним відділом Пролеткульту.

Сольний концерт Харківського джаз-ансамблю відбувся у 1925 році у місцевому драматичному театрі, при чому оркестранти виконували твори як Європейських джазових композиторів, джазові стандарти, так і афро-американські твори.

У 1929 році в Харкові дебютував ще один Український "Теа-джаз" під керівництвом Бориса Ренського.

Варто зауважити, що паростки українського джазу 20-х – початку 30-х років піддавались нещадній критиці з боку Асоціації пролетарських музикантів в особі "Художньої ради" що існувала в кожному обласному центрі. В наслідок такого жорсткого регламентування творів музикантів чимало джазових колективів були змушені припинити свою діяльність. Тогочасна мистецька наукова думка трактувала джаз як "буржуазну" зброю ідеологічної боротьби за свідомість людей, аналізуючи цю музику досить поверхово і неважачи її новим оригінальним жанром у вітчизняному музичному мистецтві. У 1946 році на базі клубу "Дніпро" було створено джазовий оркестр, який очолив Петро Кеслер. Також у 50-х роках розпочав активну творчу діяльність ще один професійний джазовий колектив, створений композитором та диригентом Євгеном Зубцовим із музикантів самодіяльних оркестрів будинків культури "Метробуд", клубу МВС і Будинку офіцерів. У 1960 році (з утворенням Укрконцерту) цей оркестр отримав офіційну назву "Дніпро". Головним диригентом тоді був Ігор Петренко, потім його замінив Євген Діргунов, а пізніше Гіві Гачіладзе.

Також у цей період починають звучати джазові оркестри під керівництвом В. Новікова в Києві та О. Шаповала в Дніпропетровську

Естрадно-джазова музика в контексті композиторської творчості й виконавства вітчизняних джаз оркестрів належить до професійного і самостійного виду музичного мистецтва. Еволюція стильових напрямків естрадно-джазової музики великих оркестрів (4x4x5) відбувалася впродовж певного історичного періоду у відповідності до трьох етапів і стадій його розвитку: професійного ставлення, академізації, філармонійної спеціалізації. Результатами цих якісних показників стало досягнення української джазової школи у композиторській і виконавській творчості, домінуванні оригінального репертуару над перекладаннями використанні елементів естрадно-джазового стилю в обробках українських народних мелодій та суттєвому збільшенні його жанрових розгалужень, утвердженні джазово-академічного напрямку музики удосконаленні форм і змісту проведення міжнародних конкурсів і фестивалів. Поглиблення національних мистецьких традицій відбувається

на основі дієвих взаємин регіональних виконавських шкіл, спрямування діяльності вітчизняних музикантів на збереження спадкоємності, заглиблення досвіду в галузі науково – методичних знань педагогіки та широкого провадження новітніх досягнень музичного мистецтва інших національних культур. Важливим чинником домінування оригінальної музики, її академізації стала творчість українських і зарубіжних композиторів: І. Поклада, М. Скорика, В. Власова, І. Петренко, Ю. Ільченко, М. Шнейдера, С. Рибчинського, Дж. Шилінга, Г. Міллера в якій сфокусовані перспективи розширення індивідуальної семантики естрадно – джазової музики формується його звуковиражальна естетика та нове художнє мислення. Прагнення молодшої генерації музикантів детралізації виконавського відтворення музичних образів підпорядковані ідеї нового світогляду мистецького феномену сучасної музикальної культури. Використання естрадно-джазових прийомів гри у різних стильових напрямків сучасної музики є одним із основних напрямків виконавського мистецтва. Художньо-мистецькі аспекти виконавської інтерпретації творів естрадно-джазової музики – це особлива інтонаційна сфера, що пов'язує композиторське стилуєтворення з виконавським стилем. Музична практика ставить перед виконавцем завдання щодо адекватної реалізації художнього змісту музики здатності виконання за деталями нотного матеріалу "побачити" ціле і "почути" головне. В естрадно-джазовому виконанні "переосмислення" авторського тексту проявляється у творчому пошуку власної стильової моделі, яка й представляє виконавський стиль, тобто особливу манеру гри. У цьому сенсі стає проблема стилю виконавця-інтерпретатора естрадно-джазової музики, за яким залишається вибір варіанта тлумачення адекватного відтворення авторського задуму. Неабияку роль відіграють такі якості музиканта, як своєрідність "інтонаційної" природи музичного мислення, імпрровізаторські здібності, неповторний психофізичний стан та інші фактори, що впливають на рівень виконавської майстерності. Вивчення естрадно-джазової музики в Україні дає можливість дослідити перспективу його розвитку порівняннн Західно-Європейськими аналогами.

На теренах України музична наука повернулася обличчям до джазу лише у 50-х роках і зміст такого роду досліджень був визначений ідеологічними постановами. Джаз визначають по-різному: як важливий пласт музичної культури, як вид музичного мистецтва, як один з видів масової музики або музичний жанр. Офіційне визнання джазу відноситься до другої половини 50-х років. У 1955 році викладач Рівненського музичного училища по класу труби Владлен Прибора створив перший джаз-оркестр з учнів духового відділення в репертуарі оркестра були твори світової джазової класики а також популярні твори Українських композиторів в аранжуваннях учня музичного училища Юрія Ільченка. Учні старших курсів цього учбового закладу яким подобався джазовий напрямок почали при клубах міста Рівно (Рівне) організовувати джазові ансамблі та оркестри, які грали на вечорах відпочинку молоді міста. Одним з таких джаз-ансамблів керував учень музичного училища Анатолій Владико. Автор даної статті приймав активну участь у відродженні та становленні естрадно-інструментального жанру Рівненщини. У даний період в творчості українських джазменів простежуються пошуки оригінального власного стилю у сполученні з джазовою імпрровізацією й національним фольклором. У 1962р. в Києві з'являється перший джаз клуб; згодом такі клуби виникли в Харкові, Одесі, Донецьку, Львові, Рівно та інших містах країни при різних організаціях, підприємствах, заводах, музичних училищах, що, безумовно, сприяло популяризації джазу й зростанню професійної майстерності музикантів. Це, був безумовно великий крок уперед.

У другій половині 80-х років в Україні формується система професійної джазової освіти: відкриваються естрадні відділення у вищих мистецьких навчальних закладах і музичних школах Києва, Рівно, Львова.

В цей період були створені музичні колективи: джаз-оркестр "Алые паруса" Рівненського льонокомбінату (керівник Олексій Іванов), Джаз-оркестр міського будинку культури (керівник Леонід Жевченко), Джаз-ансамбль "Експрес" Рівненського клубу залізничників (керівник Олександр Коневський), Рівненську обласну філармонію представляв ансамбль "Хлопці з нашої вулиці" (керівник Олександр Гершбург), Біг-бенд Рівненського музичного училища (керівник Ігор Данилюк), джаз-оркестр Рівненського палацу дітей та молоді. (керівник Микола Баланчик, Володимир Пасічник), джаз-оркестр кафедри естрадної музики РДГУ (керівник Мирослав Филипчук), джаз-оркестр Рівненського Палацу культури "Текстильник" (керівник Руслан Кравчук). Естрадний оркестр "Панорама" міського будинку культури (керівник Володимир Шварцапиль), естрадний оркестр Дубинського коледжу культури і мистецтв (керівник Михайло Майовецький), у 1974 р. на Рівненському факультеті Київського інституту культури створений біг-бенд кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету (художній керівник та диригент Олександр Гайдабура). В Рівненському палаці культури "Текстильник" створений естрадно-симфонічний оркестр (диригент Геннадій Фіськов).

Сутність естрадно-інструментального жанру – мистецького феномена та явища музичного життя – як актуальну вияву музичної культури обумовлює багаторічний пласт питань що локалізуються у суміжних наукових галузях: історичному і теоретичному музикознавстві, соціології,

історії культури тощо... Останні десятиріччя дають підстави говорити про формування в Україні власне джазової інфраструктури. Джаз став повноправним та доволі активним елементом системи музичного життя. Джаз набув статусу професійного мистецтва тогочасній ієрархічній системі. Більш різноманітною і розгалуженою стала система організації джазових концертів, та різноманітних акцій. У ході формування виконавської школи що у джазі сильніше, ніж в інших галузях музичної культури пов'язана із самим процесом створення музики, відбувається структурування українського джазу на рівні стилевих напрямків. Успішність джазового руху на сучасному етапі залежить, перш за все від наявності у тому чи іншому місті яскравого лідера, ентузіаста джазу чи групи однодумців завдяки своїм особистим якостям стають рушіями процесу.

У Києві в 1946 році на базі клубу "Дніпро" було створено джаз-оркестр, який очолив Петро Кеслер. Також у 50-х роках розпочав активну творчу діяльність ще один професійний естрадний колектив, створений композитором і диригентом Євгеном Зубцовим із музикантів самодіяльних оркестрів будинків культури "Метробут", клубу МВС і Будинку офіцерів. У 1960 році (з утворенням Укрконцерту) цей оркестр отримав офіційну назву "Дніпро". Головним диригентом тоді був Ігор Петренко, потім його замінив Євген Діргунов, а пізніше – Гві Гачічеладзе.

Також в цей період починають звучати джазові оркестри під керуванням В.Новикова в Києві та О. Шаповала в Дніпропетровську. Характерним для вітчизняного джазу стали ансамблеві та сольні форми музикування, відповідно, зменшилася роль біг-бендів. Поступово формуються фестивальна й концертна структура. Однак, у більшості заходів домінують виступи джазової еліти й не пропагується творчість провінційних інтузіастів-джазменів. Фестивалі носили поодинокій характер, основними центрами й надалі залишались: Дніпропетровськ, Донецьк, Київ, Кривий Ріг, Одеса, Львів. Варто зауважити, що висвітлення фестивальних подій засобами масової інформації було в той час досить стриманим, не існувало також Української фонотеки цього жанру а не на республіканському, а ні на місцевому телебаченні. Серед лідерів джазменів даного періоду слід назвати В. Симоненко (Київ), В. Колесника (Донецьк), І.Хому (Львів), О. Шаповала (Дніпропетровськ), Л. Гольдштейн (Київ) тощо. Доцільно також зазначити, що склад оркестрів та ансамблів не був стабільним, тому репертуар і стиль виконавства мали стихійну спрямованість.

У другі половині 80-х років в Україні формується система професійної джазової освіти: відкриваються естрадні відділення у вищих мистецьких закладах і музичних школах Києва виникає мережа джазових клубів, що займаються просвітительською, організаційною діяльністю надаючи джазовим колективам можливість постійно виступати; починає функціонувати аудіовізуальних записів і продукуванням вітчизняної джазової музики; розширюється Український фонд грамзаписів; науково-публіцистичної та наукової літератури; поповнюється джазовий істеблшмент за рахунок молодих музикантів професіоналів, серед яких: О. Гебель, Ф. Титоренко (Кривий Ріг), М. Голошапов (Одеса), В. Абашидзе (Донецьк). У другі половині 90-х років розпочинається розвиток джазового мистецтва в Україні, який триває й до нашого часу. Відбувається активне продукування вітчизняними студіями звукозапису аудіовізуальної продукції професійних джазових колективів та активних виконавців. У 1970 роках у Києві було проведено перший міський конкурс біг-бенду, в якому взяли участь дванадцять колективів. Однією з у мов конкурсу було виконання кількох пісень українською та Англійською мовами як "стандартів", а також власних творів. Цей конкурс мав великий резонанс у молодіжному середовищі що сприяв творчій конкуренції оркестрів. У 1990-х роках в Інституті мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету була створена рок-формація "Chant Moulin" до складу рок-гурту увійшли: Юрій Шнайдер, Андрій Ляшук, Володимир Ляговський, В'ячеслав Гайдабура. Олександр Конотопчик, Юрій Садовий, цей період творчої діяльності рок-формації займає особливу сторінку в творчому житті Рівненщини. Джаз-оркестр кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв разом з рок-гуртом "Chant Moulin" (диригент О. Гайдабура) створив цікавий мистецький проект під назвою "Синя папороть". На рівненському державному телебаченні в цей момент був знятий музичний фільм з однойменною назвою "Синя папороть".

Перспектива розвитку джазового жанру як явище культури пов'язані з його здібністю бути музичним еквівалентом сучасного життя, активно взаємодіяти з іншими музичними жанрами.

Література:

1. Верменич Ю. И весь этот джаз. – М.: Київ, 1976.
2. Гайдабура А. Власне дослідження. М.: Рівне, 2019.
3. Панасье Ю. История подлинного джаза. – М.: Ленинградское отделение, 1988. – 126 с.
4. Сапожник О. Популярна естрадна музика в Україні: Історичний екскурс.: Мистецтво та освіта, 2003. – №2, 3, 4.; 2004 – №1. – С.3.
5. Симоненко В. Лексикон джазу. – М.: Київ, 1974.
6. Столярчук Б. Гадабура О. Ритми рівненського джазу. – М.: Рівне, 2009. – 168 с.